

Міністерство освіти і науки України  
Національний університет водного господарства та  
природокористування  
Навчально – науковий інститут економіки та менеджменту  
Кафедра фінансів та економічної безпеки

**06-03-333М**

### **МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ**

до виконання практичних завдань і самостійного вивчення  
навчальної дисципліни «Управління фінансовими ресурсами  
територіальних громад» для здобувачів вищої освіти другого  
(магістерського) рівня за освітньо-професійною програмою  
«Фінанси, банківська справа та страхування» спеціальності 072  
«Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»  
денної та заочної форм навчання

Рекомендовано науково-методичною  
радою з якості ННІ економіки та  
менеджменту  
Протокол № 6 від 30 листопада 2023 р.

Рівне – 2023

Методичні вказівки до виконання практичних завдань і самостійного вивчення навчальної дисципліни «Управління фінансовими ресурсами територіальних громад» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійною програмою «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» денної та заочної форм навчання [Електронне видання] / Мельник Л. М., Дума В. Л., Мошич С. З. – Рівне : НУВГП, 2023. – 27 с.

Укладачі: Мельник Л. М., к.е.н., доцент кафедри трудових ресурсів і підприємництва; Дума В. Л., к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства і міжнародного бізнесу; Мошич С. З., к.е.н., доцент кафедри розробки родовищ та видобування корисних копалин.

Відповідальний за випуск: Мельник Л. В., д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів та економічної безпеки.

Гарант освітньої програми

Мельник Л. В.

Шифр попередньої версії МВ: 06-03-210 за посиланням:  
<https://ep3.nuwm.edu.ua/18577/>

© Л. В. Мельник, В. Л. Дума,  
С. З. Мошич, 2023  
© НУВГП, 2023

## **1. Загальні вказівки**

### **1.1. Загальні рекомендації до вивчення дисципліни**

**Метою** навчальної дисципліни є формування у студентів системних знань про теоретичні основи, механізми та інструменти управління фінансовими ресурсами територіальних громад, розвиток практичних навичок аналізу й управління фінансовими ресурсами на місцевому рівні для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку та фінансової самостійності громад.

Після вивчення даної дисципліни здобувачі вищої освіти повинні **отримати компетентності:**

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК3. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК4. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

СК1. Здатність використовувати фундаментальні закономірності розвитку фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку у поєднанні з дослідницькими і управлінськими інструментами для здійснення професійної та наукової діяльності.

У процесі викладання курсу передбачено формування таких **програмних результатів** навчання:

ПР01. Використовувати фундаментальні закономірності розвитку фінансів, банківської справи та страхування у поєднанні з дослідницькими і управлінськими інструментами для здійснення професійної та наукової діяльності.

ПР04. Відшукувати, обробляти, систематизувати та аналізувати інформацію, необхідну для вирішення професійних та наукових завдань в сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.

ПР06. Доступно і аргументовано представляти результати досліджень усно і письмово, брати участь у фахових дискусіях.

ПР12. Обґрунтовувати вибір варіантів управлінських рішень у сфері фінансів, банківської справи, страхування і фондового ринку та оцінювати їх ефективність з урахуванням цілей, наявних обмежень, законодавчих та етичних аспектів.

## 1.2. Навчально-методичні матеріали дисципліни

1. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» № 280/97-ВР від 21.05.1997 / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1997. № 24. 170 с.

2. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг : навч. посіб. / Г. А. Борщ, В. М. Вакуленко, Н. М. Гринчук, Ю. Ф. Дехтяренко, О. С. Ігнатенко, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук, В. В. Юзефович. К., 2017. 107 с.

3. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456–VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

4. Управління фінансовими ресурсами та бюджетом територіальних громад : практ. посіб. / О. Ю. Бобровська, Т. А. Крушельницька, О. Ю. Матвеева, М. М. Трещов, Л. Г. Шевченко ; за заг. ред. С. М. Серьогіна. Дніпро : ГРАНІ, 2018. 128 с. URL:[http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/doc/tutorials\\_UFRB.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/doc/tutorials_UFRB.pdf)

5. Бак Н. Фінансова безпека територіальних громад в Україні: сутність, структурні складові, загрози. *Світ фінансів*. 2019. № 1(58). С. 98–110.

6. Бобровська О. Ю., Крушельницька Т. А., Мунько А. Ю. Розробка методики оцінювання впливу децентралізації влади на формування інвестиційного профілю територій. *Аспекти публічного управління*. 2015. № 6. С. 47 – 57.

7. Мельник Л. М., Дума В. Л. Формування бюджетного потенціалу місцевих фінансів : монографія. Київ : Кондор, 2019. 216 с.

8. Мельник Л. М. Формування бюджетів об'єднаних територіальних громад. *Фінансова та еколого-економічна політика в умовах децентралізації влади в Україні* : монографія / за заг. ред. Л. В. Мельника. Частина 3. Рівне : НУВГП, 2018. 137 с. (Внесок автора Мельник Л. М. : Підрозділ 1.2., С.15–22 ).

9. Мельник Л. М. Бюджетна політика регіонального розвитку в умовах децентралізації влади в Україні. *Економіка та суспільство. Електронне наукове фахове видання Мукачівського державного університету*. 2017. № 13. С.1173–1178

10. Мельник Л. М. Серєда О. Оцінка передумов формування децентралізованих фінансових ресурсів регіону. *Вісник НУВГП*. 2019. № 3. С. 62–72.

11. Мельник Л. М. Критеріальні підходи до оцінювання

бюджетної безпеки на регіональному рівні. *Фінансово-економічна політика в контексті інноваційного розвитку України* : колективна монографія / За заг. ред. Мельника Л. В. Частина 2. Київ : Кондор, 2021. 200 с.(внесок автора С.57-67).

12. Методичні рекомендації щодо механізмів участі громадськості у бюджетному процесі на місцевому рівні. Затверджено Наказом міністерства фінансів 3 березня 2020 року № 94.

13. Муніципальні фінанси : навч. посіб. / за ред. д.е.н., проф. О. П. Кириленко. Тернопіль : Астон, 2015. 360 с.

14. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>

15. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми : монографія / за ред. В. С. Кравціва, І. З. Сторонянської. Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України, 2020. 532 с.

16. Управління фінансами територіальних громад: теорія і практика : монографія / В. М. Булавинець та ін. ; за ред. О. Кириленко. Тернопіль : Економічна думка, 2019. 280 с.

17. Фінанси об'єднаних територіальних громад : навчальний посібник / Н. С. Ситник та ін. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 536 с.

18. Щур Р. І. Фінанси об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації в Україні : монографія. Тернопіль : Осава Ю. В., 2019. 394 с.

### 1.3. Структура дисципліни

| №                                                                               | Назви змістових модулів і тем                                  | Кількість годин |        |    |    |              |        |    |    |
|---------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------|-----------------|--------|----|----|--------------|--------|----|----|
|                                                                                 |                                                                | денна форма     |        |    |    | заочна форма |        |    |    |
|                                                                                 |                                                                | усьо<br>го      | в т.ч. |    |    | усьо<br>го   | в т.ч. |    |    |
|                                                                                 |                                                                |                 | л      | пр | ср |              | л      | пр | ср |
| Модуль 1                                                                        |                                                                |                 |        |    |    |              |        |    |    |
| Змістовий модуль 1. Теоретичні основи фінансової політики територіальних громад |                                                                |                 |        |    |    |              |        |    |    |
| 1                                                                               | Сутність та принципи фінансової політики територіальних громад | 10              | 2      | 1  | 7  | 11           | 1      | -  | 10 |

|                                                                                                    |                                                                             |    |    |    |    |    |   |   |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------|----|----|----|----|----|---|---|----|
| 2                                                                                                  | Нормативно-правове забезпечення фінансової політики територіальних громад   | 11 | 2  | 1  | 8  | 12 | 1 | - | 11 |
| 3                                                                                                  | Доходи місцевих бюджетів як інструмент фінансової політики                  | 11 | 2  | 2  | 7  | 11 | - | 1 | 10 |
| 4                                                                                                  | Видаткова політика територіальних громад                                    | 12 | 2  | 2  | 8  | 11 | - | 1 | 10 |
| 5                                                                                                  | Бюджетна стратегія та програмно-цільовий метод у фінансовій політиці громад | 11 | 2  | 2  | 7  | 12 | - | 1 | 11 |
|                                                                                                    | Разом за змістовим модулем 1                                                | 55 | 10 | 8  | 37 | 57 | 2 | 3 | 52 |
| <b>Змістовий модуль 2. Практичні інструменти та оцінка ефективності фінансової політики громад</b> |                                                                             |    |    |    |    |    |   |   |    |
| 6                                                                                                  | Фінансові інструменти розвитку територіальних громад                        | 12 | 2  | 2  | 8  | 11 | - | 1 | 10 |
| 7                                                                                                  | Фінансова безпека та ризики територіальних громад                           | 11 | 2  | 2  | 7  | 11 | - | 1 | 10 |
| 8                                                                                                  | Оцінка ефективності фінансової політики територіальних громад               | 12 | 2  | 2  | 8  | 11 | - | 1 | 10 |
|                                                                                                    | Разом за змістовим модулем 2                                                | 35 | 6  | 6  | 23 | 33 | - | 3 | 30 |
|                                                                                                    | <b>Всього годин</b>                                                         | 90 | 16 | 14 | 60 | 90 | 2 | 6 | 82 |

## 2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

### Змістовий модуль 1.

#### Теоретичні основи фінансової політики територіальних громад

#### Тема 1. Сутність та принципи фінансової політики територіальних громад

Поняття та зміст фінансової політики громади. Цілі, завдання та функції. Принципи формування та реалізації. Роль фінансової політики у забезпеченні розвитку громад.

Література [1,2,3,4,9,13,15,16,17,18 ]

### **Тестові завдання:**

**1. Яке основне завдання фінансової політики територіальної громади?**

- a) Централізація бюджетних ресурсів у державі
- b) Забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку громади
- c) Збільшення державного боргу
- d) Максимізація зовнішніх запозичень

**2. Фінансова політика територіальної громади – це:**

- a) Процес приватизації комунального майна
- b) Система заходів щодо формування, розподілу та використання фінансових ресурсів громади
- c) Виключно збирання податків
- d) Виключно кредитування підприємств

**3. До основних функцій фінансової політики громади належить:**

- a) Формування грошово-кредитної політики
- b) Управління доходами та видатками місцевого бюджету
- c) Регулювання валютного курсу
- d) Зовнішньоекономічна діяльність держави

**4. Яка з наведених ознак є ключовою для фінансової політики громади?**

- a) Визначається виключно центральними органами влади
- b) Орієнтована на потреби жителів територіальної громади
- c) Базується лише на міжнародних кредитах
- d) Не враховує соціальні пріоритети

**5. Принцип самостійності у фінансовій політиці територіальної громади означає:**

- a) Можливість громади встановлювати власну валюту
- b) Право громади самостійно формувати та виконувати місцевий бюджет
- c) Повну незалежність від державних субвенцій
- d) Відмову від міжбюджетних трансфертів

**6. Який документ є головним інструментом реалізації фінансової політики громади?**

- a) Конституція України
- b) Закон про держбюджет

- c) Місцевий бюджет
- d) Податковий кодекс

**7. Яка мета фінансової політики громади у сфері доходів?**

- a) Мінімізація податкових надходжень
- b) Забезпечення достатньої дохідної бази бюджету
- c) Збільшення зовнішнього боргу
- d) Відмова від місцевих податків і зборів

**8. До завдань фінансової політики громади не належить:**

- a) Створення сприятливих умов для інвестицій
- b) Підтримка соціальної інфраструктури
- c) Встановлення національних податків
- d) Розвиток місцевого підприємництва

**9. Впровадження фінансової політики на місцевому рівні передбачає:**

- a) Лише виконання державних програм
- b) Виключно розподіл трансфертів
- c) Прийняття рішень органами місцевого самоврядування щодо бюджетних ресурсів
- d) Залучення міжнародних організацій без державного контролю

**10. Фінансова політика територіальної громади спрямована на:**

- a) Підтримку монополій
- b) Досягнення фінансової самодостатності громади
- c) Ліквідацію міжбюджетних відносин
- d) Встановлення єдиного державного бюджету

***Питання для обговорення:***

1. Чи може громада бути фінансово незалежною від державного бюджету?
2. Які завдання фінансової політики є першочерговими для сучасних громад України?
3. Наскільки реалістично поєднати економічні та соціальні цілі у фінансовій політиці громади?
4. Чи можна вважати фінансову політику громади інструментом місцевої демократії?
5. Як глобалізаційні процеси впливають на фінансову політику територіальних громад?



## **Тема 2. Нормативно-правове забезпечення фінансової політики територіальних громад**

Конституційні основи місцевого самоврядування. Бюджетний та Податковий кодекси України. Закон «Про місцеве самоврядування в Україні». Міжнародні практики фінансової автономії громад.

Література [1,3,4,9,12,14]

### ***Тестові завдання:***

#### **1. Основним законом, що регулює діяльність територіальних громад в Україні, є:**

- a) Закон України «Про Державний бюджет»
- b) Конституція України
- c) Закон України «Про банки і банківську діяльність»
- d) Бюджетний регламент

#### **2. Який документ визначає правові засади організації місцевого самоврядування?**

- a) Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»
- b) Податковий кодекс України
- c) Господарський кодекс України
- d) Цивільний кодекс України

#### **3. Бюджетний кодекс України регламентує:**

- a) Механізм надання міжнародних кредитів
- b) Правила функціонування міжбанківського ринку
- c) Бюджетні відносини між державою та місцевими бюджетами
- d) Лише формування державного бюджету

#### **4. Який орган затверджує місцевий бюджет громади?**

- a) Кабінет Міністрів України
- b) Верховна Рада України
- c) Місцева рада
- d) Міністерство фінансів України

#### **5. Хто здійснює загальний контроль за дотриманням бюджетного законодавства?**

- a) Державна казначейська служба України
- b) Податкова інспекція
- c) Рахункова палата
- d) Національний банк України

**6. До джерел нормативно-правового регулювання фінансової політики громад належать:**

- a) Конституція України
- b) Бюджетний кодекс України
- c) Податковий кодекс України
- d) Усі перелічені

**7. Законодавство у сфері фінансів територіальних громад спрямоване на:**

- a) Посилення централізації ресурсів у державному бюджеті
- b) Забезпечення фінансової автономії місцевого самоврядування
- c) Встановлення єдиного тарифу на послуги
- d) Скорочення ролі органів місцевого самоврядування

**8. Яке право має територіальна громада відповідно до Конституції України?**

- a) Встановлювати власну валюту
- b) Самостійно вирішувати питання місцевого значення
- c) Змінювати податкову систему України
- d) Регулювати зовнішньоекономічні відносини держави

**9. Який документ регулює питання місцевих податків і зборів?**

- a) Бюджетний кодекс України
- b) Податковий кодекс України
- c) Закон «Про місцеве самоврядування»
- d) Господарський кодекс України

**10. Хто має право вносити зміни до місцевого бюджету протягом бюджетного періоду?**

- a) Верховна Рада України
- b) Місцева рада
- c) Кабінет Міністрів України
- d) Державна казначейська служба

### ***Питання для обговорення:***

1. Чи всі принципи фінансової політики реально виконуються в умовах України?
2. Який принцип є важливішим: прозорість чи ефективність?
3. Чи можна говорити про універсальні принципи для всіх громад, незалежно від їх розміру?

4. Як співвідносяться контрольна та стимулююча функції фінансової політики?

5. Чи можна виміряти рівень дотримання принципів на практиці?

### **Тема 3. Доходи місцевих бюджетів як інструмент фінансової політики**

Власні та закріплені доходи громад. Податковий потенціал та його оцінка. Міжбюджетні трансферти: дотації, субвенції. Резерви зміцнення дохідної бази.

Література [1,3,7,9,11,12 ]

#### ***Тестові завдання:***

#### **1. Яка роль фінансової політики у стратегічному розвитку громади?**

- a) Виключно розподіл міжбюджетних трансфертів
- b) Забезпечення ресурсної бази для реалізації стратегічних цілей
- c) Обмеження підприємницької активності
- d) Контроль за зовнішньоекономічними операціями

#### **2. Що є основою стратегічного розвитку територіальної громади?**

- a) Наукові дослідження
- b) Стратегія розвитку громади
- c) Закон України «Про банки»
- d) Зовнішні кредити

#### **3. До стратегічних завдань фінансової політики громади належить:**

- a) Короткострокове балансування бюджету
- b) Зниження міжбюджетних трансфертів
- c) Формування довгострокової дохідної бази та стимулювання інвестицій
- d) Виключно оптимізація витрат

#### **4. Який інструмент найчастіше використовується для поєднання фінансової політики та стратегічного планування?**

- a) Бізнес-план підприємства
- b) Програма соціально-економічного розвитку громади

- c) План роботи комунальних підприємств
- d) Кредитний договір

**5. Який показник є індикатором ефективності фінансової політики у стратегічному розвитку?**

- a) Курс гривні
- b) Обсяг міжнародних резервів
- c) Рівень власних доходів громади
- d) Рівень інфляції

**6. Що означає принцип сталого розвитку у фінансовій політиці громади?**

- a) Тимчасове зростання доходів
- b) Забезпечення економічної, соціальної та екологічної збалансованості
- c) Орієнтація лише на економічний ефект
- d) Зменшення інвестиційної активності

**7. Який документ визначає середньострокові та довгострокові фінансові орієнтири громади?**

- a) Місцевий бюджет
- b) Стратегія розвитку громади
- c) Закон про держбюджет
- d) Баланс комунальних підприємств

**8. До фінансових інструментів стратегічного розвитку територіальних громад належать:**

- a) Муніципальні облігації
- b) Державно-приватне партнерство
- c) Гранти міжнародних організацій
- d) Усі перелічені

**9. Яка з наведених умов є обов'язковою для реалізації стратегічних програм розвитку громади?**

- a) Використання лише державних субвенцій
- b) Наявність належної фінансової бази та ефективної фінансової політики
- c) Відмова від залучення інвестицій
- d) Централізація бюджетних ресурсів

**10. Стратегічна фінансова політика громади спрямована на:**

- a) Вирішення поточних проблем без урахування перспектив
- b) Формування умов для довгострокового соціально-економічного розвитку

- с) Лише скорочення витрат бюджету
- д) Встановлення державних податків

### ***Питання для обговорення:***

1. Чи достатнє чинне законодавство для ефективної фінансової політики громад?
2. Як часто потрібно оновлювати законодавчу базу, щоб вона відповідала викликам часу?
3. Чи має громада вплив на формування загальнодержавного фінансового законодавства?
4. Як поєднати місцеву автономію та державний фінансовий контроль?
5. Чи завжди правові норми відповідають реаліям місцевого самоврядування?

### **Тема 4. Видаткова політика територіальних громад**

Структура та класифікація видатків місцевих бюджетів. Пріоритети фінансування (освіта, охорона здоров'я, соціальний захист). Інвестиційні та інноваційні напрями видатків. Проблеми та виклики ефективності видатків

Література [1,3,7,9,11,12 ]

### ***Тестові завдання:***

#### **1. Яка складова є головним джерелом формування доходів місцевих бюджетів?**

- а) Податкові надходження
- б) Кредити міжнародних організацій
- с) Благодійні внески
- д) Державні резерви

#### **2. До власних доходів місцевих бюджетів належать:**

- а) Акцизний податок із реалізації роздрібної торгівлі
- б) Податок на прибуток підприємств
- с) Митні платежі
- д) Акциз на імпортовані товари

#### **3. Які доходи вважаються закріпленими за місцевими бюджетами?**

- a) Податки та збори, що повністю або частково надходять у місцевий бюджет на постійній основі
- b) Тимчасові гранти
- c) Одноразові цільові субвенції
- d) Кредити держави

**4. До неподаткових надходжень місцевих бюджетів належать:**

- a) Адміністративні збори та плата за послуги
- b) Податок на доходи фізичних осіб
- c) Єдиний соціальний внесок
- d) Податок на додану вартість

**5. Який податок є одним із ключових джерел доходів місцевих бюджетів?**

- a) Податок на додану вартість
- b) Податок на доходи фізичних осіб
- c) Податок на прибуток підприємств
- d) Мито

**6. До трансфертів із державного бюджету місцевим бюджетам належать:**

- a) Податок на нерухомість
- b) Дотації вирівнювання
- c) Місцеві збори
- d) Адміністративні штрафи

**7. Місцеві податки і збори встановлюються:**

- a) Верховною Радою України
- b) Кабінетом Міністрів України
- c) Рішенням місцевих рад у межах Податкового кодексу
- d) Міністерством фінансів України

**8. Яка мета формування доходів місцевих бюджетів?**

- a) Забезпечення фінансової самостійності територіальних громад
- b) Збільшення дефіциту бюджету
- c) Зниження інвестицій
- d) Централізація фінансових ресурсів

**9. Доходи розвитку у складі місцевих бюджетів спрямовуються на:**

- a) Поточні видатки
- b) Капітальні інвестиції та розвиткові програми
- c) Виключно заробітну плату працівникам бюджетної сфери
- d) Погашення зовнішнього боргу держави

**10. Яка тенденція є ключовою для сучасної фінансової політики територіальних громад у сфері доходів?**

- a) Залежність від державних субвенцій
- b) Розширення власної дохідної бази
- c) Відмова від місцевих податків
- d) Зменшення податкового потенціалу

***Питання для обговорення:***

1. Чи реально досягти фінансової самодостатності громади за рахунок власних доходів?

2. Які місцеві податки та збори мають найбільший потенціал для зростання?

3. Чи є ризики у надмірної залежності громади від трансфертів?

4. Наскільки важлива диверсифікація доходів для фінансової стійкості громади?

5. Як можна виявити «тіньові резерви» доходів у громаді?

**Тема 5. Бюджетна стратегія та програмно-цільовий метод у фінансовій політиці громад**

Стратегічне планування бюджету. Програмно-цільовий метод: сутність, переваги, практика застосування. Місцеві цільові програми як інструмент розвитку. Бюджет участі як форма залучення громадян.

Література [1,2,3,4,9,13,15,16 ]

***Тестові завдання:***

**1. Що таке видатки місцевих бюджетів?**

- a) Кошти, спрямовані на виконання функцій держави
- b) Кошти, спрямовані на реалізацію завдань і повноважень територіальних громад
- c) Фінансові ресурси підприємств
- d) Доходи від зовнішньоекономічної діяльності

**2. Який розділ видатків місцевих бюджетів є пріоритетним?**

- a) Оборона
- b) Освіта та охорона здоров'я

- c) Державний борг
- d) Зовнішньоекономічна діяльність

**3. До поточних видатків місцевих бюджетів належать:**

- a) Будівництво шкіл
- b) Виплата заробітної плати працівникам бюджетної сфери
- c) Капітальний ремонт доріг
- d) Придбання обладнання для лікарень

**4. Капітальні видатки місцевих бюджетів включають:**

- a) Оплату комунальних послуг бюджетних установ
- b) Придбання обладнання, будівництво та реконструкцію
- c) Виплату пенсій
- d) Субсидії населенню

**5. Яка роль видатків у фінансовій політиці громади?**

- a) Забезпечення реалізації соціальних і економічних програм
- b) Лише зменшення боргу
- c) Централізація ресурсів
- d) Підтримка виключно приватного бізнесу

**6. Який принцип лежить в основі планування видатків місцевих бюджетів?**

- a) Дефіцитність
- b) Цільове використання коштів
- c) Максимізація витрат
- d) Випадковість розподілу

**7. Програмно-цільовий метод у плануванні видатків означає:**

- a) Використання коштів без урахування результатів
- b) Планування видатків під конкретні програми з визначенням цілей та показників
- c) Встановлення видатків за історичним принципом
- d) Орієнтацію лише на державні субвенції

**8. Яка стаття є найбільш витратною у структурі видатків місцевих бюджетів України?**

- a) Культура
- b) Освіта
- c) Транспорт
- d) Державне управління

**9. Оптимізація видатків місцевих бюджетів передбачає:**

- a) Зменшення всіх витрат без винятку
- b) Рациональний розподіл ресурсів з урахуванням пріоритетів



громади

- с) Використання коштів без контролю
- д) Відмову від фінансування інвестиційних проєктів

**10. Який фактор найбільше впливає на структуру видатків місцевих бюджетів?**

- а) Політика міжнародних фінансових організацій
- б) Пріоритети соціально-економічного розвитку громади
- с) Валютний курс
- д) Зовнішньоторговельний баланс

### ***Питання для обговорення:***

1. Як визначити оптимальні пріоритети у розподілі бюджетних коштів?
2. Чи має громада більше інвестувати у соціальну чи економічну сферу?
3. Як забезпечити баланс між поточними і капітальними видатками?
4. Чи можна оцінити ефективність видатків лише кількісними показниками?
5. Які ризики виникають у випадку надмірного зростання видатків на адміністративний апарат?

## **Змістовий модуль 2**

### **Практичні інструменти та оцінка ефективності фінансової політики громад**

#### **Тема 6. Фінансові інструменти розвитку територіальних громад**

Муніципальні позики та облігації. Місцеві податки і збори. Державно-приватне партнерство (PPP). Залучення інвестицій та грантових ресурсів.

Література [1,2,3,4,6,8,14,16,17,18 ]

### ***Тестові завдання:***

#### **1. Що таке бюджетний процес у територіальній громаді?**

- а) Процес формування державного бюджету

- b) Сукупність дій щодо складання, розгляду, затвердження, виконання та контролю місцевого бюджету
- c) Розподіл лише державних субвенцій
- d) Формування податкової політики держави

**2. Який етап бюджетного процесу є першим?**

- a) Виконання бюджету
- b) Затвердження бюджету
- c) Складання проекту бюджету
- d) Контроль за виконанням бюджету

**3. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі означає:**

- a) Планування видатків під конкретні програми з визначенням цілей та показників
- b) Використання коштів без результативних показників
- c) Традиційний розподіл коштів за статтями витрат
- d) Випадковий розподіл бюджетних ресурсів

**4. Основна мета програмно-цільового методу:**

- a) Зменшення витрат будь-яким способом
- b) Підвищення прозорості та ефективності використання бюджетних коштів
- c) Виключно скорочення бюджетних програм
- d) Заміна місцевих податків державними

**5. Бюджет участі (громадський бюджет) – це:**

- a) Бюджет для участі у міжнародних програмах
- b) Частина місцевого бюджету, розподіл якої здійснюють жителі громади
- c) Державна субвенція для підтримки громад
- d) Бюджет для обслуговування місцевих боргових зобов'язань

**6. Яка головна перевага бюджету участі?**

- a) Зменшення державних субвенцій
- b) Залучення жителів громади до прийняття рішень
- c) Ліквідація податкової системи
- d) Виключно фінансування інвестиційних проєктів

**7. Хто може подавати проєкти на фінансування з бюджету участі?**

- a) Лише депутати місцевої ради
- b) Лише державні органи
- c) Жителі громади
- d) Виключно підприємці

**8. Який орган затверджує правила реалізації бюджету участі?**

- a) Міністерство фінансів України
- b) Верховна Рада України
- c) Місцева рада
- d) Державна казначейська служба

**9. Який з інструментів сприяє прозорості та довірі до бюджетного процесу громади?**

- a) Секретність у плануванні бюджету
- b) Використання бюджету участі
- c) Централізація видатків
- d) Лише державний аудит

**10. Програмно-цільовий метод і бюджет участі у поєднанні спрямовані на:**

- a) Посилення контролю з боку держави
- b) Підвищення ефективності та демократичності бюджетного процесу
- c) Скорочення повноважень громад
- d) Максимальну централізацію фінансів

***Питання для обговорення:***

- 1. Чи дійсно програмно-цільовий метод робить бюджет прозорішим?
- 2. Як можна підвищити довіру населення до бюджету участі?
- 3. Чи є ризики, що бюджет участі використовуватиметься у політичних цілях?
- 4. Наскільки реально громада може контролювати виконання бюджетних програм?
- 5. Які переваги та недоліки має поєднання традиційного та програмно-цільового методів?

**Тема 7. Фінансова безпека та ризики територіальних громад**

Сутність та рівні фінансової безпеки. Внутрішні та зовнішні загрози фінансовій стабільності. Ризики бюджетної політики в умовах воєнного стану та кризи. Інструменти мінімізації ризиків.

Література [1,2,3,4,9,11,15 ]

### *Тестові завдання:*

**1. Що розуміють під фінансовою безпекою територіальної громади?**

- a) Здатність громади уникати будь-яких витрат
- b) Стан захищеності фінансових ресурсів громади від внутрішніх та зовнішніх загроз
- c) Відсутність боргів у держави
- d) Лише збалансованість доходів і видатків

**2. Які основні складові фінансової безпеки громади?**

- a) Доходи, видатки, борг
- b) Лише податкові надходження
- c) Тільки капітальні інвестиції
- d) Державні субвенції

**3. Який із наведених факторів є ризиком для фінансової безпеки громади?**

- a) Стабільне зростання доходів
- b) Значна залежність від трансфертів
- c) Диверсифікація податкових надходжень
- d) Ефективне бюджетне планування

**4. Внутрішні ризики фінансової безпеки – це:**

- a) Залежність від макроекономічної ситуації
- b) Неефективне управління ресурсами громади
- c) Зовнішні кризи
- d) Коливання валютного курсу

**5. Зовнішні ризики фінансової безпеки – це:**

- a) Непрозорий розподіл коштів у громаді
- b) Корупція у місцевих органах влади
- c) Економічна нестабільність у державі
- d) Необґрунтоване підвищення місцевих податків

**6. Який індикатор найчастіше використовують для оцінки фінансової безпеки громади?**

- a) Рівень самофінансування
- b) Чисельність населення
- c) Вартість землі
- d) Обсяги міжнародної допомоги

**7. Що є ефективним інструментом мінімізації фінансових ризиків громад?**

- a) Залежність від зовнішнього кредитування
- b) Диверсифікація доходів бюджету
- c) Централізація управління
- d) Зменшення прозорості у фінансовій політиці

**8. До яких ризиків належить зниження податкової дисципліни?**

- a) Внутрішніх
- b) Зовнішніх
- c) Політичних
- d) Технічних

**9. Який з інструментів сприяє підвищенню фінансової безпеки громади?**

- a) Програмно-цільове бюджетування
- b) Відмова від контролю
- c) Виключно короткострокові проєкти
- d) Монополізація місцевих доходів

**10. Фінансова безпека територіальної громади забезпечується за рахунок:**

- a) Централізації всіх фінансів у державному бюджеті
- b) Рационального використання ресурсів та ефективного фінансового менеджменту
- c) Відсутності інвестиційних програм
- d) Зниження фінансової автономії

### ***Питання для обговорення:***

1. Які внутрішні ризики для фінансової безпеки громади є найбільш критичними?
2. Чи можна уникнути залежності від зовнішніх фінансових джерел?
3. Як громада може протидіяти корупційним загрозам у фінансовій сфері?
4. Наскільки важливим є моніторинг фінансової безпеки?
5. Чи існує універсальна модель управління ризиками для всіх громад?

## **Тема 8. Оцінка ефективності фінансової політики територіальних громад**

Критерії та показники оцінювання. Система моніторингу й аудиту. Прозорість і підзвітність у фінансовому управлінні. Впровадження кращих практик управління фінансами громад.

Література [4,5,6,9,12,16 ]

### ***Тестові завдання:***

#### **1. Що означає ефективність фінансової політики територіальної громади?**

- a) Мінімізація видатків за будь-яку ціну
- b) Досягнення соціально-економічних цілей за оптимального використання ресурсів
- c) Виключно збільшення доходів бюджету
- d) Зменшення кількості місцевих податків

#### **2. Який з показників характеризує ефективність фінансової політики?**

- a) Обсяг промислового виробництва в країні
- b) Рівень фінансової самодостатності громади
- c) Курс національної валюти
- d) Кількість депутатів місцевої ради

#### **3. Який метод найчастіше застосовують для оцінки ефективності фінансової політики?**

- a) SWOT-аналіз
- b) Демографічний аналіз
- c) Кліматичний прогноз
- d) Генетичний метод

#### **4. До критеріїв ефективності фінансової політики належать:**

- a) Прозорість, результативність, стабільність
- b) Секретність, централізація, контроль зверху
- c) Випадковість, ризиковість, нестабільність
- d) Виключно обсяг отриманих субвенцій

#### **5. Який індикатор свідчить про високий рівень ефективності фінансової політики?**

- a) Хронічний дефіцит бюджету
- b) Низький рівень податкових надходжень

- c) Зростання інвестицій та доходів громади
- d) Залежність від зовнішніх запозичень

**6. Що є важливим для забезпечення прозорості оцінки фінансової політики?**

- a) Виключення громади з процесу прийняття рішень
- b) Опублікування звітів і доступ громадськості до інформації
- c) Лише внутрішні аудиторські перевірки
- d) Монополізація фінансових ресурсів

**7. Хто здійснює оцінку ефективності фінансової політики громади?**

- a) Лише Верховна Рада
- b) Лише Державна казначейська служба
- c) Органи місцевого самоврядування та незалежні експерти
- d) Лише міжнародні організації

**8. Який з підходів використовується для оцінки досягнення цілей фінансової політики?**

- a) Програмно-цільовий
- b) Імпровізаційний
- c) Традиційно-розподільчий
- d) Виключно емпіричний

**9. Важливим показником ефективності фінансової політики є:**

- a) Рівень фінансової грамотності населення
- b) Виконання бюджету за доходами і видатками
- c) Кількість депутатів у місцевій раді
- d) Чисельність сільського населення

**10. Який підхід сприяє підвищенню ефективності фінансової політики?**

- a) Виключення громади з процесів планування
- b) Застосування інноваційних фінансових інструментів
- c) Централізація усіх ресурсів у державному бюджеті
- d) Відсутність контролю над витратами

### ***Питання для обговорення:***

1. Як можна об'єктивно оцінити ефективність фінансової політики?
2. Чи доцільно використовувати єдину систему показників для всіх громад?
3. Наскільки роль громади у процесі оцінки важливіша за роль експертів?
4. Чи може SWOT-аналіз бути основним методом оцінки ефективності?
5. Як пов'язати фінансову ефективність з якістю життя населення?

### **3. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ІНДЗ**

#### ***Варіант 1***

Теоретична частина: Дослідіть принципи фінансової політики територіальних громад та поясніть їх роль у забезпеченні соціально-економічного розвитку.

Практична частина: Проаналізуйте структуру доходів обраної громади за останній рік та визначте резерви зростання.

#### ***Варіант 2***

Теоретична частина: Опишіть функції фінансової політики громади та їх вплив на місцеве самоврядування.

Практична частина: Розрахуйте частку власних доходів у загальному бюджеті обраної громади та зробіть висновки щодо фінансової автономії.

#### ***Варіант 3***

Теоретична частина: Дослідіть нормативно-правову базу фінансової політики територіальних громад.

Практична частина: Проаналізуйте рішення місцевої ради про бюджет та визначте відповідність законодавчим нормам.

#### ***Варіант 4***

Теоретична частина: Розгляньте роль доходів місцевих бюджетів у реалізації стратегічних цілей громади.



Практична частина: Побудуйте графік динаміки доходів громади за останні три роки та визначте тенденції.

#### ***Варіант 5***

Теоретична частина: Проаналізуйте видатки місцевих бюджетів та їх пріоритети у забезпеченні соціальних потреб.

Практична частина: Розрахуйте співвідношення поточних та капітальних видатків у обраній громаді та зробіть висновки.

#### ***Варіант 6***

Теоретична частина: Дослідіть програмно-цільовий метод у бюджетному процесі та його переваги.

Практична частина: Розробіть просту програму видатків громади з визначенням цілей та очікуваних результатів.

#### ***Варіант 7***

Теоретична частина: Вивчіть концепцію бюджету участі та його вплив на фінансову політику громади.

Практична частина: Проаналізуйте результати бюджету участі обраної громади та запропонуйте покращення.

#### ***Варіант 8***

Теоретична частина: Опишіть основні ризики для фінансової безпеки громади.

Практична частина: Проведіть SWOT-аналіз фінансової безпеки обраної громади.

#### ***Варіант 9***

Теоретична частина: Дослідіть методи мінімізації фінансових ризиків територіальних громад.

Практична частина: Розробіть рекомендації для зменшення залежності від державних трансфертів у вашій громаді.

#### ***Варіант 10***

Теоретична частина: Проаналізуйте основні показники ефективності фінансової політики громади.

Практична частина: Розрахуйте співвідношення доходів та видатків, а також показник фінансової самостійності обраної громади.

### ***Варіант 11***

Теоретична частина: Дослідіть роль інвестицій у фінансовій політиці громади.

Практична частина: Проаналізуйте обсяг капітальних інвестицій громади за останні 3 роки та визначте їх ефективність.

### ***Варіант 12***

Теоретична частина: Розгляньте роль місцевих податків у формуванні фінансових ресурсів громади.

Практична частина: Проведіть розрахунок надходжень від ключових податків і визначте пріоритетні джерела доходів.

### ***Варіант 13***

Теоретична частина: Дослідіть взаємозв'язок між бюджетним процесом та стратегічним розвитком громади.

Практична частина: Розробіть приклад середньострокового фінансового плану для обраної громади.

### ***Варіант 14***

Теоретична частина: Проаналізуйте вплив зовнішніх факторів (економічна нестабільність, політика держави) на фінансову політику громади.

Практична частина: Складіть прогноз доходів громади за різними сценаріями (оптимістичний, базовий, песимістичний).

### ***Варіант 15***

Теоретична частина: Дослідіть механізми підвищення прозорості та ефективності фінансової політики громади.

Практична частина: Розробіть пропозиції щодо покращення планування та контролю за видатками у обраній громаді.

### 3.4. Оцінювання ІНДЗ

Контроль виконання ІНДЗ включає поточний контроль за виконанням та його захист. Оцінка виконання та захист ІНДЗ проводиться за 40 – бальною шкалою.

| Теоретична частина | Розрахункова частина | Захист ІНДЗ | Сума |
|--------------------|----------------------|-------------|------|
| 15                 | 15                   | 10          | 40   |